

PREZUMȚIA DE NEVINOVĂȚIE ȘI DREPTUL LA TĂCERE

Lect. univ. drd. **Ștefan Făt**
Universitatea „1 Decembrie 1918” Alba Iulia
Facultatea de Drept și Științe Sociale

Prezumția de nevinovăție a fost instituită pentru prima dată ca regulă de drept în secolul al XVIII-lea în legislația SUA și apoi în Declarația Drepturilor Omului și Cetățeanului din anul 1979¹, care în art. 9 a statuat că „orice om trebuie considerat nevinovat până la probarea culpabilității sale”.

Ulterior a fost înscrisă și în reglementările internaționale privind drepturile omului², fiind adoptată apoi de majoritatea constituțiilor care au proclamat formal drepturile omului. Astfel, în art. 11 din Declarația Universală a Drepturilor Omului, adoptată de Adunarea Generală ONU la 10 decembrie 1948³ este consacrată prezumția de nevinovăție, cu recomandarea să fie inserată în legislațiile naționale ale statelor. Acest articol prevede că „orice persoană învinuită de a fi săvârșit o infracțiune este prezumată nevinovată atât timp cât vinovăția sa nu a fost stabilită într-un proces public cu asigurarea garanțiilor necesare apărării”.

Convenția europeană a drepturilor omului de la Strasbourg, elaborată ca o expresie a voinței statelor europene de a asigura respectarea principiilor enumerate în Declarația Universală a Drepturilor Omului, proclamată de Organizația Națiunilor Unite la 10 decembrie 1948, cuprinde o dispoziție similară, prevăzând în art. 6 parag. 2 că „orice persoană acuzată de o infracțiune este prezumată inocentă până când vinovăția sa va fi legal stabilită”.

Prezumție de nevinovăție, așa cum este reglementată în art. 6 parag. 2 din Convenție, produce, în principal, două categorii de consecințe:

a) în privința organelor judiciare, conform textului, acestea trebuie să facă dovada imparțialității în întreaga lor activitate și să salvgardeze drepturile procesuale ale acuzatului. De pildă, judecătorul trebuie să manifeste prudență în rezumarea actului de acuzare și să evedențieze, în mod obiectiv, atât argumentele acuzării, cât și cele ale apărării la începutul ședinței.

b) în privința acuzatului, prezumția de nevinovăție implică pentru acesta dreptul de a propune probe în apărarea sa și acela de a nu depune mărturie contra lui însuși. Acestea figurează în art. 14 parag. 3 din Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice, în care se arată că „orice acuzat are dreptul să nu fie forțat să depună mărturie contra lui însuși sau să-și recunoască vinovăția”. Curtea Europeană a decis că, în pofida faptului că în art. 6 parag. 2 din Convenție nu menționează expres dreptul la tăcere și dreptul de a nu contribui la propria sa învinuire (nemo tenetur se ipsum accusare), acestea sunt reguli internaționale general recunoscute, care sunt se esența noțiunii de „proces echitabil” consacrat de art. 6.

În virtutea dreptului la tăcere, persoana bănuită de o infracțiune este liberă să răspundă sau nu întrebărilor care-i sunt puse, după cum consideră că este sau nu conform intereselor sale.

Prin urmare, dreptul la tăcere nu implică numai dreptul de a nu depune mărturie contra lui însuși, ci, de asemenea, dreptul oricărui inculpat de a nu contribui la propria incriminare. Astfel, un

¹ Adoptată de Adunarea Națională a Franței din 26 august 1979

² J. Velu, La protection transnationale des droit de l'homme, vol. I., Editura Kluwer și Bruylant, Paris, 1986, pag. 323 și urm.

³ A se vedea: I Doltu, Prezumția de nevinovăție în legislația românească și în unele legislații ale statelor Europei, în Dreptul nr. 4/1998 pag. 77; C. Niculeanu, prezumția de nevinovăție, Studiu comparativ asupra unor prezumții în materie penală și în domeniul răspunderii civile delictuale, in Dreptul, nr. 10/1998, pag. 68.

inculpat nu poate fi constrâns să colaboreze la producerea de probe. El nu poate fi astfel sancționat pentru lipsa comunicării anumitor documente sau a altor elemente de probă.⁴

În doctrina europeană⁵, s-a exprimat părerea că dreptul la libertatea de exprimare, consacrat de art. 10 din Convenția europeană a drepturilor omului, garantează, de asemenea, într-un mod tacit „dreptul negativ” de a nu fi forțat să se exprime, ceea ce înseamnă păstrarea tăcerii sub rezerva restricțiilor prevăzute de art. 10 par. 2. Obligația de a depune mărturie contra voinței sale, sub constrângerea unei amenzi și sub orice altă formă de coerciție constituie o ingerință în aspectul negativ al dreptului la libertatea expresiei care trebuie să fie necesară într-o societate democratică.

În sistemul juridic românesc, dreptul la tăcere al învinuitului sau inculpatului, deși nu figurează expres printre regulile de bază ale procesului penal cuprinse în art. 2-8 Cod pr. pen., constituind doar o consecință a prezumției de nevinovăție, menținută expres în art. 5² cât și în art. 66 alin. 1 Cod pr. pen., sub impactul Legii de modificare nr. 281/2003 cu modificările și completările ulterioare, reprezintă în realitate un inevitabil principiu director al procedurii penale. O dovadă în acest sens o constituie regula avertismentului, introdusă, pentru prima dată, în cuprinsul art. 70 alin. 2 Cod pr. pen. prin Legea nr. 281/2003 modificată prin Legea nr. 356/2006, potrivit căruia învinuitului sau inculpatului i se aduce la cunoștință, printre altele „dreptul de a nu face nici o declarație, atrăgându-i-se atenția că ceea ce declară poate fi folosit împotriva sa.

În lumina jurisrudenței Curții, prezumția de nevinovăție prevăzută în art. 6 par. 2 este o prezumție relativă, ceea ce înseamnă că ea va putea fi răsturnată oricând prin proba contrară.

Din principiul european al prezumției de nevinovăție și al dreptului la tăcere decurg, în mod direct următoarele reguli:

- sarcina probei incumbă părții urmăritoare;
- îndoiala profită acuzatului;
- dreptul acuzatului de a adopta o atitudine pasivă;
- interdicția recurgerii la detenția preventivă pentru a exercita o represiune imediată.

În Constituția României (art. 23 alin. 11) s-a statuat că „până la rămânerea definitivă hotărârii judecătorești de condamnare, persoana este considerată nevinovată”. În codul de procedură penală, prezumția de nevinovăție este reglementată, mai întâi în Titul I, capitolul I referitor la „regulile de bază ale procesului penal” în art. 5² introdus prin Legea nr. 281/2003, după care „orice persoană este considerată nevinovată până la stabilirea vinovăției sale printr-o hotărâre penală definitivă.

Totodată, ea este menționată marginal și în cadrul Titlului III, capitolul I, arătându-se că învinuitul sau inculpatul beneficiază de prezumția de nevinovăție și, ca atare, nu este obligat să-și dovedească nevinovăția (art. 66 alin. 1 Cod pr. pen. așa cum a fost modificat). Din această cauză, inițial, prezumția de nevinovăție nu a fost tratată ca un principiu al procesului penal, ci, ca o simplă regulă privind sarcina probei și administrarea probelor în procesul penal. Or, valoarea și importanța sa ca principiu depășește materia probelor și influențează desfășurarea întregului proces penal, izvorând din însuși scopul acestuia.⁶

⁴ C.E.D.O., 25 februarie 1993, „Jur fundamentale”, 1993, nr. 4, pag. 12

⁵ A se vedea J. Pradel, *Droit penal compare*, Dalloz, Paris, 1995, pag. 274 și urm.

⁶ A. Șt. Tulse, *Prezumția de nevinovăție în Constituția României și în perspectiva modernizării legislației procesual penale în Dreptul nr. 9/1993*, pag. 47